

دبررسی تأثیر شرایط اجتماعی - اقتصادی ایران در دهه‌ی ۷۱-۱۳۶۱ بر آرزوهای نوجوانان سال چهارم دبیرستانهای تهران،

گزارش طرح مصوب*

نسرین اکبرزاده

دانشگاه الزهراءدس،

چکیده:

تحقیق در مورد آرزوهای نوجوانان یکی از راههای شناسایی آنها می باشد. زیرا آرزوها متأثر از ارزشها و انگیزه های افراد در زندگی بوده خود انگیزه ی رفتار و کوششهای نوجوانان می گردد و به زندگی آنها جهت می دهد. بدیهی است در این مطالعه بایستی شرایط و بافت اجتماعی را به عنوان يك متغیر عمده در نظر داشت.

آزمودنیها، مربوط به تعداد ۲۶۰۰ نفر از نوجوانان دختر و پسر سال چهارم دبیرستان (حدود ۱۸ - ۱۷ ساله) از مناطق بیستگانه‌ی آموزشی شهر تهران می باشد طی دهه‌ی ۷۱- ۱۳۶۱ که به دو دوره‌ی سالهای جنگ (۶۶-۶۱) و سالهای پس از جنگ (۷۱-۶۷) تقسیم می گردد، به تناوب هر سال یا هر دو سال یکبار همان پرسش نامه در همان دبیرستانهای مناطق نمونه بکار رفته تا نتیجه‌ی تحولات اجتماعی در اثر زمان نیز سنجیده شود. آرزوها بر اساس تحقیق Chiu&Nevius طبقه بندی گردید. یافته های این تحقیق نشان می دهد که: شرایط بحرانی زمان جنگ بر آرزوهای شخصی اثر داشته در زمان جنگ این نوع آرزوها کمتر در بین نوجوانان بوده و پس از جنگ افزایش یافته است. آرزوهای هدف دار مانند موفقیت تحصیلی نیز پس از جنگ در بین نوجوانان افزایش داشته است. آرزوهای مادی نیز به همین ترتیب پس از جنگ افزایش یافته است. همچنین نوجوانان پسر بیشتر از دختران به مالکیت و آرزوهای مادی اهمیت می دهند. در عوض، آرزوی موفقیت تحصیلی در دختران نوجوان بیشتر می باشد. آرزوهای نوع دوستانه در دوران جنگ مقام والایی داشته، در سالهای پس از جنگ کمتر گردیده است. برخی از آرزوها نیز تحت تأثیر شرایط خاص اجتماعی در دوره‌ی جنگ وجود داشته و پس از آن منتهی گردیده است.

تحقیق در مورد آرزوهای کودکان و نوجوانان منجر به یافته‌های قابل تأملی در زمینه‌ی روان‌شناسی تعلیم و تربیت گردیده است Horrock & Mussman 1973 .

از آن جا که آرزوهای هر شخص سازمان شخصیت اوست و زندگی مجموعه‌ی بی‌از هدفها و آرزوهای هر فرد می‌باشد، یکی از راههای شناسایی نوجوانان پی بردن به آرزوها و هدفهای آنها برای آینده است. همان طور که نظریه آلپرت مؤید این موضوع می‌باشد که در توجیه رفتار فرد، بیشتر به آرزوها و خواهشهای دل فرد و جاه طلبیهای وی اهمیت می‌دهد و اینها را بیشتر از آن چه که او در گذشته بوده و یا در سرداشته در رفتارش مؤثر می‌داند، (سیاسی، دکتر علی اکبر، کتاب نظریه‌های شخصیت).

آرزوها نه تنها متأثر از ارزشها و انگیزه‌های فرد در زندگی می‌باشد، بلکه خود انگیزه‌ی رفتار و کوششهای نوجوانان گشته به زندگی آنها جهت می‌دهد. با توجه به تئوری شناختی پیاژه نیز با در نظر گرفتن مراحل رشد هوش و قوای ذهنی، و رسیدن به تفکر انتزاعی در دوره‌ی نوجوانی. طبیعی است که نوجوان از تفکر راجع به زمان و مکان حاضر فراتر رفته، در مورد آینده‌ی خود بیشتر بیندیشد و زمانی به استدلال و استنتاج در مورد مسائل پرداخته و زمانی به تخیل و فرض در مورد حالات ممکن بپردازد و ایدآلها و آرزوهایی در سر بپروراند. در تأیید این موضوع می‌توان اشاره به تحقیقات دیگری داشت که توسط افراد ذیل انجام گرفته است:

Schaefer 1975, Horrocks & Mussman, Milgram & Riedel 1969, Ables, 1972 و نشان داده که به طور کلی آرزوهای کودکان آمریکائی به طور مداوم، بر حسب سن و جنسیت، متغیر می‌باشد. آرزوهای مربوط به اشیاء و متعلقات مادی بر حسب سن رویه نقصان می‌رود و آرزوهای معنوی با ماهیت انتزاعی جانشین آنها می‌گردد.

توانایی ذهنی بالاتر ممکن است سطح آگاهی و تفکر سایر مردم بودن را در نوجوانان بالا ببرد.

(Karnes & Wherry 1981)

همچنین با در نظر گرفتن تئوری روانی - اجتماعی اریکسون و بحران هویت در نوجوانی، قابل توجیه بنظر می‌رسد که نوجوان، در دوره‌ی آخر نوجوانی که معادل سالهای آخر دبیرستان می‌باشد، در جستجوی هویت خود بیشتر به تفکر راجع به خود، ارزشها و ایدآلها و آنچه می‌خواهد بدست آورد بپردازد و طبیعتاً آرزوهایی داشته باشد که به زندگیش جهت دهد.

معمولاً در کلیه اجتماعات پسرها بیشتر در مورد شغل و زندگی آینده، و دخترها بیشتر در مورد شوهر آینده و تشکیل زندگی خانوادگی مناسب نگرانند. البته با گذشت زمان و پیشرفت تکنولوژی و تغییر اجتماعات این موضوع تغییر نموده است به طوری که امروزه در اکثر اجتماعات دختران نیز به طور اساسی در فکر ادامه‌ی تحصیل و انتخاب شغل می‌باشند این موضوع حتی در مقایسه‌ی اظهار نظر لیدرز (Lidz) در کتاب The Person در دو چاپ با فاصله‌ی پانزده سال ۱۹۶۸ و ۱۹۸۳ به خوبی بچشم می‌خورد و اثر تغییرات اجتماع امریکایی را بر تفکر راجع به آینده و تشکیل هویت دختران و اهمیت دادن آنها به شغل آینده نشان می‌دهد.

در مورد تفاوت آرزوهای نوجوانان از لحاظ جنسیت، تحقیقات

(SPRINTHALL NORMAN AND COLLINS ANDREW 1984)

نیز نشان داد که پسران علاقه بیشتری به انجام و کامل نمودن کارهای شخصی و متعلقات مادی داشتند، در حالی که دختران علاقه زیادی به مسائل شخصی، موقعیتها و روابط خانوادگی ابراز می‌نمودند (Kokonts 1974, Vandewele 1981)

تحقیق بر روی سه آرزوی کودکان سرآمد و عادی که توسط Chiu & Nevius انجام گرفت، در پی تحقیقات Karnes & Whery در ۱۹۸۱ می‌باشد. در مطالعه‌ی Chiu & Nevius که بر روی نوجوانان سرآمد و عادی انجام گرفت یکی از فرضها این بود که از آنجا که دوره نوجوانی برای ایجاد نقشهای مناسب و هویت جنسی با بحران خاصی همراه می‌باشد (Adams & Looft 1977) تفاوتهای جنسی بایستی در انتخاب آرزوهای نوجوانان، از لحاظ دسته‌های مادی، هدفدار، نوع درستانه و شخصی منعکس گردد.

در مطالعاتی که زازو- ویلر- و کپ بر روی آرزوهای نوجوانان انجام نموده‌اند، نتایج تقریباً مشابهی بدست آورده‌اند یعنی اغلب آرزوهای نوجوانان مربوط به شغل آینده، ازدواج، رفاه و مکننت، خدمات اجتماعی و سلامتی بوده است. لیکن هیچکدام بین آرزوهای پسران و دختران تفکیکی قائل نشده‌اند.

واشبرن Washburne، آزمایشهای مفصلی در مورد آرزوهای نوجوانان دختر و پسر انجام داده و در نتایج خود به تفکیک آرزوهای دختران و پسران پرداخته است. از جمله این تفاوت را ذکر می‌کند که آرزوهای دختران بیشتر در اطراف کارهای اجتماعی، خانوادگی و جلب توجه و خود نمایی دور می‌زند. حال آن که در پسران بیشتر مربوط به شغل آینده، ثروت و مسائل زندگی، ورزش و غیره بوده است. گرچه آزمایشهای واشبرن قدیمی می‌باشد و بایستی در نظر داشت که نوع آرزوها و درصد فراوانی آن، نسبت به شرایط

محیطی و سطح فرهنگ افراد تغییر می کند ولی پایه یی بوده که بر مبنای آن یکی از استادان روان شناسی، دکتر خسروپور در ایران، در دوران قبل از انقلاب، تحقیق مشابهی را بر روی نوجوانان ایرانی انجام داده که نتایج تحقیقات ایشان از نظر تاریخچه برای مقایسه با نتایج تحقیق موجود که بر روی نوجوانان ایران، پس از انقلاب اسلامی صورت گرفته ذکر می گردد.

از آنجا که نوجوانی، مرحله انتقالی می باشد که طی آن فرد فضای آشنای روانی اجتماعی را ترک نموده به مرحله ی جوانی وارد می شود و اغلب با اضطراب و بحران همراه می باشد. متغیر دوران انتقال نوجوانی، را نمی توان جدا از عوامل اجتماعی مطالعه نمود زیرا بافت اجتماعی مربوط به زمان خاصی که در تاریخ يك مملکت تأثیر بر نحوه ی زندگی مردم می گذارد را نباید نادیده گرفت. به گفته (Pauline Young 1988) در مطالعه ی افراد بایستی بافت اجتماعی آن زمان را از نظر تاریخی و مکان در نظر داشت.

حال اگر دوران انتقالی نوجوانی، در بافت اجتماعی خاصی که ناشی از تغییرات وسیع اجتماعی و دگرگونی ارزشها می باشد که در اثر انقلاب اسلامی در ایران صورت گرفت بوقوع پیوندد پی آمد آن در نوجوانان، آرزوها و ارزشها و مسائل و مشکلاتشان چه خواهد بود؟

این سوالی است که انگیزه و مبدأ تحقیق حاضر را تشکیل می دهد.... از طرف دیگر متغیر عمده و اساسی دیگری که برای چندین سال در اجتماع ایران وجود داشت و بر روی کلیه گروههای سنی اثرات عمده و عمیقی می گذاشت، متغیر جنگ ایران و عراق بود بدیهی است این جنگ علاوه بر تأثیر مستقیمی که بر روی نوجوانان بسیجی داشت، بر کل جمعیت نوجوانان ایرانی نیز اثرات مستقیم و غیر مستقیمی گذاشت، که در ارزشها، آرزوها و هدفهای آنها در زندگی منعکس گردیده، نوع مسائل و مشکلاتشان را تا حدی متفاوت نموده است. بنابراین دومین مساله در این تحقیق این است که اثر جنگ بر روی نوجوانان ایرانی، آرزوها ارزشها و مسائل و مشکلاتشان چه بوده است. همان طور که ذکر گردید تحقیق کلی شامل موارد مطالعه مختلف می باشد. لیکن در این مقاله به مطالعه آرزوها می پردازیم و در اینجا فرضیه های مربوط به آرزوها با توجه به متغیرهای اجتماعی ذکر می شود.

۱- شرایط اجتماعی و بحرانی طی زمان (دوران جنگ و پس از جنگ) در انتخاب نوع آرزوها موثر می باشد.

۲- عامل جنسیت در نوع آرزوها موثر است.

۳- عامل اجتماعی-اقتصادی (بر اساس مناطق شمال و جنوب و مرکز تهران) در انتخاب نوع آرزوها موثر است.

۴- همچنین شرایط و دگرگونیهای اجتماعی طی زمان (دوران قبل از انقلاب و دوران پس از انقلاب) در انتخاب نوع آروزها موثر می‌باشد.

روش

گروه نمونه عبارت از ۲۶۰۰ دانش آموز (دختر و پسر) سال چهارم دبیرستانها می‌باشد که در مدارس مختلف نواحی آموزشی بیستگانه‌ی شهر تهران تصادفاً انتخاب و به پرسش نامه‌ی این تحقیق پاسخ داده‌اند. مناطق ۱-۲-۳ به عنوان شمالی مناطق ۱۲-۱۱-۱۰-۷-۶ به عنوان مرکزی یا متوسط و مناطق ۱۵-۱۶-۱۹ و ۲۰ به عنوان جنوبی در نظر گرفته شده‌اند. که برای مقایسه نتایج با در نظر گرفتن عامل اقتصادی اجتماعی بکار می‌رود. در ضمن طی دهه ۱۳۶۱-۱۳۷۱ به تناوب هر سال و یا هر دو سال یکبار پرسش نامه‌ها در همان دبیرستانهای مناطق نمونه بکار رفته تا نتیجه تحولات اجتماعی در اثر زمان نیز سنجیده شود به خصوص که این دهه بدو دوره جنگ ۶۶-۶۱ و دوره پس از جنگ ۷۱-۶۷ تقسیم می‌گردد که خود عامل عمده‌ی می‌باشد. سن دانش آموزان نمونه بین ۱۸-۱۷ سال که همان دوران آخر نوجوانی است بوده‌اند. در هر بار اجرای پرسش نامه از هر منطقه دو مدرسه، یکی پسرانه و یک دخترانه انتخاب می‌شد. در نتیجه تعداد پرسش نامه‌های جمع آوری شده حدود ۴۰۰۰ پرسش نامه بود که در مرحله تجزیه و تحلیل ۲۶۰۰ (دو هزار و شصت) آن از بین کاملترین پرسش نامه‌ها به نسبت مناطق انتخاب گردید.

نحوه اجرا

گروه نمونه، به پرسش نامه کلی تحقیق پاسخ داده‌اند که شامل قسمتهای مربوط به موضوع کلی تحقیق می‌باشد. اعتبار این پرسش نامه با نظر خواهی از متخصصین بدست آمد و برای پایایی آن نیز به صورت مقدماتی در یکی از مدارس مجدداً با فاصله یکماه اجرا گردید. در مورد قسمت آروزها، سوالات عیناً در اینجا منعکس می‌گردد.

دو یا سه آرزوی مهم را در زندگی بیان نمایید. چون در مطالعه‌ی مقدماتی به مواردی برخورد می‌گردید که آرزوی خاصی به نظرشان نمی‌رسید و یا به علت پراکندگی، طبقه بندی آنها اشکال داشت و همچنین برای آن که بتوان با نتایج تحقیقات قبل از انقلاب مقایسه نمود این سوال چنین مطرح گشت که پس از پرسیدن سه

آرزوی مهم، این قسمت اضافه گردید:

عده‌ای از نوجوانان در تحقیقات قبلی آرزوهایی را ذکر نموده اند اگر آرزوی مشخصی به نظرشان نمی‌رسد از

بین موارد زیر انتخاب نمایید:

۱- کسب موفقیت (بخصوص تحصیلی)

۲- پیروزی در جنگ و برقراری صلح

۳- بدست آوردن شغل و حرفه مناسب

۴- کسب شهرت و مقام اجتماعی

۵- خدمت به هم‌نوع و توفیق کسب رضایت خداوند

۶- خوشبختی و زندگی آسوده و محبوبیت

۷- ازدواج با همسر دلخواه و تشکیل خانواده

۸- ثروت

در اینجا لازم به تذکر می‌باشد که به علت چند گزینه بودن این سوال، هنگام تجزیه و تحلیل داده‌ها، پاسخها به صورت درصد محاسبه می‌گردد و نسبتها براساس جمع پاسخها محاسبه شده است. همچنین با توجه به اهمیت بحران زمان جنگ و تأثیر آن بر آرزوهای نوجوانان، چند گزینه‌ی خاص باقتضای این دوران طرح گردیده است، از جمله پیروزی در جنگ و برقراری صلح بدهی است این آرزو پس از اتمام جنگ دیگر مطرح نمی‌باشد ولی به دلیل رعایت یکسان بودن پرسش نامه در تمام دهساله اعم از جنگ و پس از جنگ، این گزینه نیز در پرسش نامه‌های دوران پس از جنگ حذف نگردید، و پرسش نامه به همان صورت اجراء گردید. در تجزیه و تحلیل داده‌ها علاوه بر محاسبه درصد گزینه‌های آرزوها، طبق تحقیق Chiu & Nevius 1983 نیز در این تحقیق آرزوها مورد طبقه بندی قرار گرفت. بنابراین در اینجا مختصری راجع به ضوابط طبقه بندی آرزوها بر اساس تحقیق Chiu & Nevius 1983 ذکر می‌گردد.

۱- آرزوهای مادی Materialistic Wishes

آرزوهایی که بیانگر خواسته‌های شخصی، مبنی بر تملک بعضی اشیاء مادی، فعالیت‌های خوشایند و به طور

محسوس دست آوردهای مادی خاص هستند. در اینجا گزینه متفرقه (ثروت...) مطابقت دارد.

۲- آرزوهای نوع دوستانه Altruistic wishes

آرزوهایی که بیانگر تفکر اشخاص دیگر، اجتماع و نوع بشر به عنوان يك كل بودن می باشد. در تحقیق حاضر گزینه - خدمت به هم‌نوع و توفیق کسب رضایت خداوند گزینه پیروزی در جنگ و برقراری صلح - شامل می باشد.

۳- آرزوهای شخصی Personal Wishes

آرزوهایی که بیانگر خواسته‌ها یا احتیاجات، خوشبختی غیر محسوس کلی، تغییر خصوصیات جسمی یا روانی- و برای پیشرفت روابط شخصی اجتماعی یا روابط خانوادگی میباشد. گزینه: کسب شهرت و مقام اجتماعی- خوشبختی و زندگی آسوده و محبوبیت- ازدواج با همسر دلخواه.

آرزوهای هدفدار Goal Wishes

آرزوهایی که منعکس کننده اهداف شخصی، و سطح توقعات برای رشته‌های تربیتی و شغلی هستند، یا احتیاجاتی را در موقعیتهایی برای تکمیل کار یا چیزی نشان می دهد. در اینجا گزینه: کسب موفقیت تحصیلی- بدست آوردن شغل و حرفه مناسب.

تحلیل داده‌ها و نتایج- پس از تشکیل جداول کلی و وثبت داده‌ها برای قسمت آرزوها نیز مجدداً جداول کلی تشکیل و پاسخها ثبت گردید. سپس فراوانی و درصد هرگزینه محاسبه گردید. و برای مقایسه نتایج، آزمون معنی دار بودن t به کار گرفته شد. بدین ترتیب هر آرزو از لحاظ درصد فراوانی زمان جنگ و بعد از جنگ و براساس عامل جنسیت یعنی مقایسه انتخابهای پسران و دختران و همچنین در داخل هر يك از گروههای پسران و دختران مجدداً مقایسه زمان جنگ و بعد از جنگ مورد بررسی قرار گرفت. و نیز برخی از آرزوها از لحاظ مقایسه ی تأثیر مناطق اقتصادی اجتماعی مورد بررسی قرار گرفتند.

نتایج: یافته‌های تحقیق حاضر، نشان می دهد که اثر متغیرهای اجتماعی در انتخاب آرزوهای نوجوانان انکار ناپذیر می باشد. ازجمله در آرزوهای هدف دار « به دست آوردن شغل و حرفه مناسب» بین گروه دختران و پسران در سالهای جنگ اختلاف معنی دار وجود داشته است یعنی نوجوانان پسر در سالهای جنگ ۱۲٪

آرزوی شغل و حرفه مناسب داشته اند در حالی که نوجوانان دختر ۸٪ این آرزو را انتخاب کرده اند و با محاسبه $t=5/71$ در سطح اطمینان ۹۹۹٪، اختلاف از لحاظ آماری معنی دار بوده است. حال آن که در سالهای پس از جنگ اختلاف معنی داری بین نوجوانان پسر و دختر از لحاظ آرزوی به دست آوردن شغل و حرفه ی مناسب مشاهده نشد. یعنی پسران ۹٪ و دختران ۱۰٪ این گزینه را انتخاب نموده اند.

این موضوع نشان دهنده ی اثر تغییرات اجتماعی در زندگی دختران در سالهای پس از جنگ می باشد، یعنی تقریباً همزمان با تغییراتی که در تمام دنیا صورت می گیرد و افزایش دختران تحصیل کرده و ورود آنها را در مشاغل مختلف ایجاب می نماید، در اجتماع ایران نیز صورت می پذیرد به طوری که یکی از آرزوهای اساسی دختران به دست آوردن شغل و حرفه مناسب می باشد این موضوع به سهم خود در تشکیل هویت دختران مؤثر می باشد.

در بین آرزوهای هدف دار « کسب موفقیت، تحصیلی » مهمترین را تشکیل می دهد که مقایسه ی پاسخهای نوجوانان به طور کلی در دوران جنگ و پس از جنگ اختلاف معنی داری را نشان می دهد یعنی نسبت انتخاب این آرزو در دوران جنگ ۱۹٪ و در دوران پس از جنگ ۲۳٪ بوده که با توجه به $t=4$ در سطح اطمینان ۹۹۹٪ می توان قضاوت کرد که اختلاف معنی دار بوده در دوران پس از جنگ انتخاب این گزینه به نحو قابل ملاحظه یی بیشتر می باشد.

جالب این که مقایسه بین دختران و پسران نیز در دوران جنگ و پس از جنگ اختلاف معنی داری را نشان می دهد. یعنی در سالهای بعد از جنگ پسران ۲۰٪ و دختران ۲۵٪ این گزینه را انتخاب کرده اند که با توجه به $t=2/36$ در سطح اطمینان ۹۹٪ اختلاف معنی دار می باشد.

در سالهای جنگ نیز پسران ۱۷٪ و دختران ۱۹٪ این آرزو را انتخاب کرده اند که با توجه به $t=2/22$ در سطح اطمینان ۹۵٪ اختلاف معنی دار بوده است. به طور کلی می توان قضاوت کرد که دختران اهمیت بیشتری برای موفقیت تحصیلی قائل می باشند. همچنین نکته حائز اهمیت این که در بین گروه دختران در سالهای بعد از جنگ این آرزو افزایش یافته است. یعنی ۲۵٪ آنرا انتخاب نموده اند در حالی که در سالهای جنگ ۱۹٪ این گزینه را انتخاب کرده بودند. بنابراین با توجه به محاسبه $t=4/29$ در سطح اطمینان ۹۹۹٪ اختلاف معنی دار می باشد.

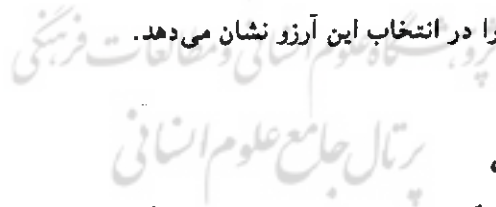
مقایسه ی گروهها از لحاظ موقعیت اقتصادی- اجتماعی (مناطق شمال و جنوب) نشان می دهد که در زمان

جنگ (سالهای ۶۱ تا ۶۶)، سطح آرزوی نوجوانان مناطق شمال و جنوب شهر از لحاظ کسب موفقیت به خصوص تحصیلی، تقریباً به يك میزان بوده است. یعنی این آرزو در بین نوجوانان مناطق جنوب شهر ۷۲/۴٪ و در شمال شهر ۷۳٪ گزارش شده است، بدون اختلاف آماری معنی دار، ولی در سالهای پس از جنگ (۶۶ تا ۷۱) این آرزو در بین نوجوانان مناطق جنوب شهر کاهش یافته، یعنی ۶۸٪ گزارش گردیده است. در حالی که در بین نوجوانان شمال شهر افزایش یافته، ۸۳٪ گردیده که با توجه به $t=۳/۰۲$ این اختلاف در سطح اطمینان بالاتر از ۰/۹۹. معنی دار بوده، در خور توجه بیشتر برای ریشه یابی علل می باشد...

نکته ی جالب توجه این که انتخاب این آرزو در منطقه مرکزی تهران در سالهای جنگ ۷۲٪ بوده یعنی تقریباً مشابه مناطق شمال و جنوب در آن زمان بوده است و در سالهای پس از جنگ ۷۱٪ می باشد که گرچه کاهش اندکی را نشان می دهد، ولی اختلاف از لحاظ آماری معنی دار نیست.

این موضوع می تواند نشانگر این حقیقت باشد که تأثیر تحولات و تغییرات اجتماعی در مناطق مرکزی یا متوسط کمتر از مناطق شمال و جنوب می باشد.

در مورد یکی از آرزوهای شخصی، یعنی کسب شهرت و مقام اجتماعی نیز می توان تأثیر تحولات اجتماعی و دگرگونی ارزشها را نسبت به دوران قبل از انقلاب مشاهده نمود. یعنی با توجه به نتایجی که برای سهولت در جداول ذیل خلاصه گردیده، می توان قضاوت به کاهش این آرزو در بین نوجوانان بعد از انقلاب نمود. همچنین طبیعی است که در سالهای بعد از جنگ اندکی افزایش یابد. مقایسه نوجوانان شمال و جنوب نیز تأثیر شرایط اقتصادی- اجتماعی را در انتخاب این آرزو نشان می دهد.

کسب شهرت و مقام اجتماعی

سالهای جنگ	سالهای پس از جنگ	t	سطح معنی دار
کل نمونه نوجوانان	۵٪	۴	۰/۹۹۹
دختران	۵٪	۲/۸۶	۰/۹۹
پسران	۶٪	۳/۳۳	۰/۹۹۹

کسب شهرت و مقام اجتماعی

سطح اطمینان	t	پس از انقلاب	قبل از انقلاب	
۶۷-۷۱ سالهای پس از جنگ				
۰/۹۹۹	۶/۵۲	٪۵	٪۱۰	دختران
۰/۹۹۹	۱۶/۳۲	٪۶	٪۲۳	پسران

کسب شهرت و مقام اجتماعی

سطح اطمینان	t	نوجوانان جنوب شهر	نوجوانان شمال شهر	
۰/۹۹۹	۶/۵۲	٪۵/۵۸	۱۳/۲۲	در دهه ۶۱-۷۱

آرزوهای نوع دوستانه در دوران جنگ مقام والاتری داشته و پس از جنگ کمتر گردیده است. از جمله «خدمت به همنوع و توفیق کسب رضایت خداوند» در دوران جنگ ۱۳٪ و پس از جنگ ۱۱٪ توسط نوجوانان انتخاب گردیده که با توجه به $t = ۲/۵$ در سطح اطمینان ۹۵٪ اختلاف معنی دار می باشد. مقایسه این آرزو بین گروه دختران و پسران در سالهای بعد از جنگ اختلاف معنی داری را نشان نمی دهد. در حالی که این مقایسه در سالهای جنگ، اختلاف آماری معنی داری را نشان می دهد. یعنی در سالهای جنگ، پسران ۱۱٪ و دختران ۱۴٪ این آرزو را انتخاب نموده اند و با توجه به $t = ۳/۷۵$ در سطح اطمینان ۹۹۹٪ اختلاف آماری معنی دار می باشد، و دختران در سالهای جنگ در این آرزوی نوع دوستانه بر پسران برتری داشته اند. نکته‌ی جالب توجه این که مقایسه‌ی گروه نوجوانان دختر در سالهای جنگ و پس از جنگ، اختلاف معنی داری را در جهت کم شدن درصد فراوانی این آرزو نشان می دهد، یعنی در سالهای جنگ ۱۴٪ دختران این آرزو را انتخاب کرده اند و در سالهای پس از جنگ ۱۰٪ که با توجه به $t = ۴$ در سطح اطمینان ۹۹۹٪ اختلاف معنی دار می باشد. در حالی که مقایسه‌ی گروه پسران در سالهای جنگ و پس از جنگ اختلاف معنی داری را نشان نمی دهد.

برخی از آرزوها بر اساس موقعیت زمان و شرایط بحرانی به وجود می آیند مانند: « پیروزی در جنگ و برقراری صلح» که در سالهای جنگ یکی از عمده ترین آرزوهای کل نوجوانان را تشکیل می داد.

بدیهی است با پایان جنگ این آرزو منتفی گردیده است.

«پیروزی در جنگ و برقراری صلح»

سالهای جنگ	سالهای پس از جنگ	t	سطح معنی دار
نوجوانان	٪۱۴	۲۴ بالاتراز	۰/۹۹۹
دختران	٪۱۵	۲۱/۶۷	۰/۹۹۹
پسران	٪۱۳	۱۱/۹۵	۰/۹۹۹

«پیروزی در جنگ و برقراری صلح»

سالهای جنگ	سالهای پس از جنگ	t	سطح معنی دار
دختران	٪۱۵	۲/۵	٪۹۵
پسران	٪۱۳	۲/۵	٪۹۵

همچنین در مورد آرزوی شخصی، یعنی خوشبختی، زندگی آسوده و محبوبیت، بطور کلی نوجوانان در دوران جنگ ۱۰٪ و در دوران پس از جنگ ۱۷٪ این آرزو را انتخاب نموده اند که با توجه به $t=7/8$ در سطح اطمینان ۰/۹۹۹ اختلاف آماری معنی دار بوده یعنی با اطمینان قریب به یقین می توان قضاوت کرد که در سالهای پس از جنگ این آرزو در بین نوجوانان افزایش چشمگیر یافته است.

در این مورد مقایسه ی دو گروه پسران و دختران در سالهای پس از جنگ نشان می دهد که این آرزو در بین دختران بیشتر میباشد یعنی دختران ۱۹٪ و پسران ۱۵٪ این آرزو را انتخاب کرده اند که با توجه به محاسبه $t=2/35$ در سطح اطمینان ۹۵٪ اختلاف از نظر آماری معنی دار می باشد. جالب این که در شرایط دوران جنگ، در مورد این آرزو اختلافی بین دو گروه دختران و پسران یافت نمی شد یعنی هر دو گروه به طور مساوی ۱۰٪ این آرزو را انتخاب کرده اند، بدیهی است $t=0$ بوده است. این موضوع نشانگر تأثیر اوضاع و شرایط اجتماعی بر روی خواسته ها و آرزوهای نوجوانان می باشد.

همچنان که در گروه پسران در سالهای جنگ ۱۰٪ و پس از جنگ ۱۵٪ این آرزو را انتخاب کرده باتوجه

به $t=3/57$ در سطح اطمینان ۹۹۹٪ می توان به معنی دار بودن تفاوت قضاوت نمود. در گروه دختران نیز در سالهای جنگ ۱۰٪ و در سالهای پس از جنگ ۱۹٪ این آرزو را انتخاب نموده و با توجه به $t=7/5$ در سطح ۰/۹۹۹ می توان قضاوت نمود که اختلاف معنی دار بوده و در سالهای پس از جنگ این آرزو افزایش یافته است.

نتایج مذکور در جدول ذیل خلاصه می گردد:

«خوشبختی، زندگی آسوده و محبوبیت»

سطح اطمینان	t	سالهای پس از جنگ	سالهای جنگ	
۰/۹۹۹	۷/۸	٪۱۷	٪۱۰	کل نوجوانان نمونه
۰/۹۹۹	۷/۵	٪۱۹	٪۱۰	دختران
۰/۹۹۹	۳/۵۷	٪۱۵	٪۱۰	پسران

آرزوی شخصی دیگر یعنی «ازدواج با همسر دلخواه» به طور کلی در بین نوجوانان در سالهای بعد از جنگ افزایش یافته، یعنی ۱۴٪ آن را انتخاب نموده اند در حالی که در سالهای جنگ فقط ۱۱٪ این آرزو را انتخاب کرده اند. بنابراین با توجه به $t=3/300$ با اطمینان ۰/۹۹۹ می توان قضاوت کرد که اختلاف معنی دار می باشد.

مقایسه ی دو گروه دختران و پسران در سالهای بعد از جنگ از لحاظ انتخاب این آرزو هیچ گونه اختلاف معنی داری را نشان نمی دهد. همچنین، مقایسه ی این دو گروه در سالهای جنگ نیز اختلافی را نشان نمی دهد. ولی مقایسه ی داخل گروه پسران نوجوان در سالهای جنگ و پس از جنگ در مورد این آرزو اختلاف آماری معنی داری را نشان می دهد. یعنی در سالهای جنگ ۱۲٪ و سالهای پس از جنگ ۱۶٪ آرزوی ازدواج با همسر دلخواه را داشته اند که با توجه به $t=2/67$ در سطح ۹۹٪ اختلاف معنی دار می باشد. نکته جالب این که مقایسه ی داخل گروه دختران نوجوان اختلاف معنی داری را نشان نمی دهد، یعنی در سالهای جنگ ۱۱٪ این آرزو را انتخاب کرده اند و در سالهای پس از جنگ ۱۳٪ و با توجه به $t=1/82$ اختلاف معنی دار نیست. برای سهولت مطالعه این نتایج نیز در جدول ذیل خلاصه می گردد:

«آرزوی شخصی ازدواج با همسر دلخواه»

سطح اطمینان	t	سالهای پس از جنگ	سالهای جنگ	کل نوجوانان نمونه
۰/۹۹۹	۳/۳۰	٪۱۴	٪۱۱	دختران
معنی دار نیست	۱/۸۲	٪۱۳	٪۱۱	پسران
۰/۹۹۹	۲/۶۷	٪۱۶	٪۱۲	

آرزوهای مادی - مقایسه آرزوهای نمونه نوجوانان تهران در دوران جنگ و بعد از جنگ اختلاف آماری معنی داری را نشان می دهد. یعنی با توجه به این که نسبت انتخاب این آرزو در سالهای جنگ ۵٪ و در سالهای بعد از جنگ ۹٪ و $t = 5/7$ در سطح اطمینان ۹۹۹٪ می توان قضاوت نمود که انتخاب این آرزو به طور معنی داری افزایش یافته است. بدیهی است که مقایسه هر یک از گروههای پسران و دختران نیز در سالهای جنگ و پس از جنگ مؤید این موضوع می باشد. در بین پسران نسبت آرزوی ثروت در سالهای جنگ ۶/۰٪ و در سالهای پس از جنگ ۱۰٪ بوده که با توجه به محاسبه $t = 3/33$ در سطح اطمینان ۹۹۹٪ اختلاف معنی دار می باشد.

در گروه دختران نیز آرزوی ثروت در سالهای جنگ ۵٪ و در سالهای پس از جنگ ۹٪ و با توجه به $t = 4/44$ در سطح اطمینان ۹۹۹٪ اختلاف معنی دار می باشد.

نکته جالب توجه این که هم در سالهای جنگ و هم در سالهای بعد از جنگ نسبت آرزوهای مادی پسران بالاتر از دختران بوده است.

بدین ترتیب نتیجه این تحقیق با یافته های تحقیق Chitu & Nevitus 1989 مبنی بر این که نوجوانان پسر بیشتر از نوجوانان دختر به مالکیت و آرزوهای مادی اهمیت می دهند، همخوانی دارد. نتایج فوق جهت سهولت مطالعه در جداول ذیل خلاصه می گردد.

آرزوهای مادی - آرزوی ثروت

سطح اطمینان	t	سالهای پس از جنگ	سالهای جنگ	دختران
۰/۹۹۹	۴/۴۴	٪۹	٪۵	پسران
۰/۹۹۹	۳/۳۳	٪۱۰	٪۶	

آرزوی ثروت، که مشخصه آرزوهای مادی می باشد و همان طور که ذکر گردید در سالهای پس از جنگ افزایش یافته است، مورد جالبی برای مقایسه آرزوهای نوجوانان از لحاظ طبقات اقتصادی می باشد. به طوری که در این تحقیق نشان می دهد، آرزوی ثروت در جنوب شهر در سالهای جنگ ۱۳/۴٪ بوده است در حالی که در همان زمان، ۲۵٪ از نوجوانان شمال شهر این آرزو را انتخاب نموده اند که با توجه به $t=2/52$ اختلاف دو گروه در انتخاب آرزوی ثروت در سالهای جنگ، معنی دار بوده است. بنابراین برخلاف تحقیقات هاروکس و فلوری که در جامعه ای امریکا در طبقات پایین تر بیشتر آرزوی آنها در پیرامون شرایط مادی و به دست آوردن ثروت است و در طبقات متوسط و بالا، بیشتر موفقیت در خدمات اجتماعی و صلح و خوشبختی» در جامعه ای ایران در آن زمان، برعکس در طبقات پایین، آرزوی ثروت کمتر ابراز گردیده است... ولی در سالهای پس از جنگ (۶۶ تا ۷۱) این آرزو در مناطق جنوب ۲۷٪ و در شمال شهر ۳۱٪ گزارش گردیده است که با توجه به $t=0.3883$ در این دوران اختلاف از نظر آماری معنی دار نیست و به طور کلی در هر دو گروه شمال و جنوب، آرزوهای مادی و ثروت افزایش یافته است.

سالهای جنگ	نوجوانان شمال شهر	نوجوانان جنوب شهر	t	سطح معنی داری
سالهای جنگ	۲۵٪	۱۳/۴٪	۲/۵۲	۰/۹۹
سالهای پس از جنگ	۳۱٪	۲۷٪	۳۸۸٪	معنی دار نیست

بحث

یافته های تحقیق حاضر، به سؤالاتی که در ابتدا مطرح گردید پاسخگو بوده، بعضی از فرضیه ها را تأیید و بعضی را رد نموده است. از جمله: یکی از اساسی ترین متغیرها در این تحقیق به طور کلی بافت اجتماعی مربوط به زمان خاصی می باشد که در تاریخ يك مملکت، تأثیر بر روی نحوه ی زندگی مردم می گذارد، و به گفته (Pauline Young 1988) در مطالعه ای افراد بایستی بافت اجتماعی آن زمان را از نظر تاریخی و مکان در نظر داشت. در تحقیق حاضر این بافت اجتماعی مربوط به زمان، تحت عنوان دو عامل: الف- شرایط اجتماعی و بحرانی زمان « دوران جنگ و پس از آن» و ب- شرایط و دگرگونیهای طی زمان دوران پس از انقلاب و مقایسه با دوران قبل از انقلاب» در نظر گرفته شده است که بر انتخاب نوع آرزوها مؤثر بوده است. از جمله آرزوهای هدفدار» به دست آوردن شغل و حرفه ای مناسب» نشان دهنده ی اثر تغییرات

اجتماعی در زندگی نوجوانان، بخصوص دختران در سالهای پس از جنگ می‌باشد. یعنی تقریباً همزمان با تغییراتی که در دنیا صورت می‌گیرد و تحصیل و اشتغال دختران را بیش از پیش ایجاب می‌نماید، در ایران نیز یکی از آرزوهای اساسی دختران را تشکیل می‌دهد. همچنین با پایان جنگ، این آرزودر دختران افزایش یافته است.

در بین آرزوهای هدف دار کسب موفقیت، به خصوص تحصیلی نیز که از مهمترین آرزوهای نوجوانان در هر دوره می‌باشد، تحت تأثیر تحولات مربوط به زمان واقع گردیده در دوران پس از جنگ، انتخاب این آرزو به نحو قابل ملاحظه‌یی نسبت به دوران جنگ افزایش یافته است.

همچنین مقایسه دختران و پسران در سالهای جنگ و بعد از جنگ اختلاف معنی دار نشان داده می‌تواند قضاوت کرد که دختران اهمیت بیشتری برای موفقیت تحصیلی قائل می‌باشند.

همچنین با در نظر گرفتن عامل اقتصادی - اجتماعی بر روی آرزوی کسب موفقیت تحصیلی، یافته‌های این تحقیق دال بر آن است که در زمان جنگ، سطح آرزوی نوجوانان مناطق شمال و جنوب شهر تقریباً به یک میزان بوده است، بدون اختلاف آماری معنی دار ولی نکته‌ی قابل توجه آن که در سالهای پس از جنگ، این آرزو در بین نوجوانان مناطق جنوب شهر کاهش یافته، در حالی که در بین نوجوانان شمال شهر افزایش داشته است. باید اضافه نمود که انتخاب این آرزو در منطقه مرکزی تهران در سالهای جنگ و پس از آن، اختلاف معنی داری نداشته است. این موضوع می‌تواند دلیل بر این حقیقت باشد که تأثیر تحولات و تغییرات اجتماعی در مناطق مرکزی یا متوسط کمتر از مناطق شمال و جنوب می‌باشد.

در اینجا فرضیه‌ی مؤثر بودن عامل اجتماعی - اقتصادی در انتخاب نوع آرزوها به اثبات رسید.

در این تحقیق به طور کلی انواع آرزوهای شخصی بین نوجوانان فراوانی بیشتری داشت. همان طور که Chiu & Nevius در تحقیق خود در مورد نوجوانان امریکایی مطرح می‌نماید، از آن جا که آرزوهای شخصی می‌تواند از لحاظ مشخصات روانی و روابط اجتماعی، با مفهوم هویت ارتباط نزدیک داشته باشد، غیر منطقی نیست اگر تصور نماییم که نوجوانان، در راه جستجوی هویت خود (Erikson 1963)، امکان دارد آرزوهای شخصی فراوانی را انتخاب نمایند.

از جمله آرزوهای شخصی «کسب شهرت و مقام اجتماعی» می‌باشد که به وضوح اثر تغییرات، در ارزشهای جامعه را پس از انقلاب نشان داده، در بین نوجوانان این آرزو کاهش چشمگیری نسبت به دوران قبل

از انقلاب داشته است. همچنین با پایان جنگ اندکی افزایش یافته. همچنین تأثیر وضع اقتصادی - اجتماعی نیز بدین صورت آشکار میباشد که نوجوانان جنوب تهران در سطح معنی داری کمتر از نوجوانان شمال شهر این آرزو را انتخاب نموده اند.

آرزوهای شخصی دیگر از جمله «خوشبختی زندگی آسوده و محبوبیت» و «ازدواج»... نیز تحت تأثیر شرایط بحرانی بوده با پایان یافتن جنگ به طور کلی افزایش یافته است.

آرزوهای نوع دوستانه از جمله « خدمت به هم‌نوع و کسب رضایت خداوند» در زمان جنگ مقام والاتر داشته پس از جنگ کمتر گردیده است. همچنین برخی آرزوها بر اساس موقعیت خاصی بوجود می آیند مانند: «پیروزی در جنگ و برقراری صلح» که در سالهای جنگ عمده ترین آرزوهای نوجوانان و سایر گروههای سنی را تشکیل می داد، بدیهی است با پایان جنگ این آرزو منتفی گردیده است. این موضوع با توجه به نظریه مازلو در مورد سلسله مراتب احتیاجات و احتیاج به امنیت کاملاً قابل توجیه می باشد.

در ضمن فرضیه ی تحقیق در مورد تأثیر شرایط اجتماعی و بحرانی در زمان خاص بر انتخاب نوع آرزوها اثبات می گردد.

در مورد آرزوهای مادی نیز تأثیر شرایط اجتماعی بر آرزوهای این جابه اثبات رسید. یعنی آرزوهای مادی و ثروت در بین نوجوانان در سالهای پس از جنگ، نسبت به سالهای بحرانی جنگ افزایش یافته است. همچنین نتیجه ی این تحقیق با یافته های تحقیق Chitu & Nevius مبنی بر اینکه نوجوانان پسر بیشتر از نوجوانان دختر بمالکیت و آرزوهای مادی اهمیت می دهند همخوانی دارد. بنابراین همانطور که Chitu & Nevius پیشنهاد نمودند، در این تحقیق نیز نتیجه گیری می شود که آرزوهای نوجوانان می تواند وسیله یی برای شناسایی بهتر نوجوانان و حتی مشکلات مربوط به هویت فردی آنها باشد و امکان دارد برای معلمان، والدین و مشاورین، اطلاعات اضافی در مورد نوجوانان و راهنمایی روانی و اجتماعی آنها به دست دهد، که این موضوع به نوبه ی خود امکان دارد روابط بین شاگرد و معلم و نوجوان و والدین را تسهیل نماید.

فهرست منابع:

- 1- Ables, B(1972) The Three Wishes of Latency age Children Developmental Psychology.
- 2- Chiu, Jih- peng and NEVIES, John (1989) " Tree Wishes of Gifted and Nongifted Adolescents " in The Journal of Genetic Psychology.
- 3- Crain, William. In Teories of Development.
- 4- Horrocks & Mussman , 91973). Development Trends in Wishes, Confidence , and the sense of Personal.
- 5- Karnes & wherry, J. (1981). Wishes of fourth- Through seventh - grade gifted students. Psychology in the School.
- 6- Lidz, Theodore, in The PERSON . 1983.
- 7- Lidz, Theodore, in The PERSON . 1968 First Edition.
- 8- Milgram , N.& Riedel,W. (1969) Developmental and experimental factors in making wishes child Development.
- 9- Sprinthall, Norman, and Collins, Anderw (1984), in Adolescent Psychology.
- 10- Vandewiele , M. (1981) Wishes of Adolescents in Senegal. Psychological Reports.
- 11- Young, Pauline, 1988 in scientific social Surveys and Research.

۱- دکتر سیاسی، علی اکبر، کتاب نظریه های مربوط به شخصیت - انتشارات دانشگاه تهران

۲- دوآن شولتس- روانشناسی کمال. الگوهای شخصیت سالم- ترجمه گیتی خوشدل . نشر نو.

* توضیح: این مقاله خلاصه ای از اولین گزارش طرح مصوب، تحت عنوان « بررسی آرزوهای نوجوانان، نحوه گذراندن اوقات فراغت ، و برخورد آنها با مشکلات طی دوران دهساله ۷۱- ۱۳۶۱ می باشد که با همکاری استاد محترم آقای عباس طباطبایی یزدی و گروهی از دانشجویان روان شناسی دانشگاه الزهراء انجام گرفته است. این تحقیق همانطور که در عنوان ملحوظ است شامل سه قسمت می باشد. مقاله حاضر مربوط به اولین قسمت یعنی آرزوهاست.

دانشجویانی که بعنوان دستیار تحقیق از سال ۱۳۷۱ تا این مرحله همکاری داشته اند عبارتند از: نرگس عابدی- مغفوری- هادیان- هادی نجار- نوروزی صفا- توفیق واحد- شیرکول، پویانفر همچنین سپیده ویستامهر برنامه ریزی کامپیوتری تجزیه و تحلیلهای آماری را بعهده داشته است. دانشجویانی که قبل از سال ۱۳۷۱ همکاری داشته و اکنون فارغ التحصیل می باشند عبارتند از: رسکتی- عمل صالح- حق پوی قاضیانی- منشداوی- غیاثوند.

در اینجا نگارنده لازم می داند که از معاونت پژوهشی و اعضاء محترم امور پژوهش ، مجله علوم انسانی دانشگاه الزهراء سپاسگزاری نماید.

پرو، شہسگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی